

τοῦ Ἀνδρονίκου Β'. Παλαιολόγου. Πάραυτα δὲ οἱ Καταλώνιοι ἔδειξαν, ὅτι ἦσαν τὰ μάλιστ' ἀντάξιοι τοῦ χρήματος ἐκείνου, ἐπειδὴ μετὰ ἐξάμηνον ἐκστρατείαν εἶχον κυριεύσει τριάκοντα κάστρα καὶ ὑπερέκεινα χεῖρα τοῦ ἐκμισθώσαντος αὐτοῦ δουκός. Ἐπὶ τούτοις δ' οἱ τρεῖς αὐτοῦ πολέμοι ἔσπευσαν νὰ ὁμολογήσωσι πρὸς αὐτὸν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προταθεῖσιν ὅροις.

Τότε ὁ Βάλθερος ἀπεφάσισεν ἀπερισκέπτως νὰπαλλαγῇ τῶν διαταγῶν μισθοφόρων, ὧν δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέκρινεν ἐκ τῶν τάξεων αὐτῶν πεντακοσίους ἄνδρας, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν οἰκεῖον μισθὸν καὶ γαίας, ἐν αἷς νὰ ἐγκαθιδρουθῶσιν. Ἐπειτα δὲ ἀποτόμως παρεκάλεσε τοὺς ἄλλους ν' ἀπέλθωσι, καίτοι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐχρεώσται ἔτι εἰς αὐτοὺς μισθὸν τεσσάρων μηνῶν. Ἐκείνοι δέ, ὡς εἰκός, ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν συνοπτικὴν ἐκείνης διαταγῆς καὶ παρεσκευάσθησαν ὅπως νικήσωσιν ἢ ἀποθάνωσιν, ἐπειδὴ ἡ ἀποχώρησις ἦτο ἀδύνατος καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη χώρα ἐν ἧ νὰ ζητήσωσι τὴν τύχην αὐτῶν. Καὶ ὁ Βάλθερος δὲ συνήγαγεν ἅπαντα τὸν διαθέσιμον στρατὸν ἐναντίον τῶν κοινῶν ἐχθρῶν τῆς φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος, οἳοι ἐθεωροῦντο οἱ ἄγριοι Καταλώνιοι. Οὐδέποτε λατινικὸς στρατὸς ὑπῆρξεν ἐπιβλητικώτερος τὴν θέαν τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τὴν ἄρχηγίαν αὐτοῦ τὸ ἔαρ τοῦ 1311 ἐν τῷ μεγάλῳ βοιωτικῷ πεδίῳ, σχεδὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκείνῃ θέσει ὅπου πρὸ δεκαῆξ αἰῶνων καὶ ὑπερέκεινα Φίλιππος ὁ Μακεδὼν εἶχε νικήσει τὴν νίκη, ἣτις κατέστρεψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος καὶ ὅπου ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Σύλλα οἱ Ῥωμαῖοι ἄρχοντες τῆς Ἑλλάδος εἶχον νικήσει τρεῖς τὰς στρατιάς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου. Ἀπαντες οἱ μεγάλοι τιμαριοῦχοι τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ. ἦλθεν ὁ Ἀλβέρτος Παλαβιτσίνης, ὁ μαρκίων τῆς Βοδονίτζης, ὁ φυλάττων τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν ὁ ἀνιέντης τῶν Σαλώνων Θωμᾶς Στρομογκούρ, ὅστις ἤρχε τῶν κλιτύων τοῦ Παρνασσοῦ, κατέχων τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο κάστρον, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν διασώζει τὴν μνήμην τῶν μεσαιωνικῶν αὐτοῦ κυρίως Βονιφάτιος ὁ Οὐρηρωγαῖος, ὁ προσφιλὴς εἰς τὸν θανόντα δοῦκα τῶν Ἀθηναίων ὁ Γεώργιος Γκίζης, εἰς τῶν τριτημερίων τῆς Εὐβοίας, καὶ ὁ Ἰωάννης de Maisy, ἄλλος ἰσχυρὸς βαρῶνος τῆς περιλαλήτου ἐκείνης νήσου. Ἄλλα καὶ ἐκ τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ διεσπαρμένου δουκάτου τοῦ Αἰγαίου ἦλθον σώματα εἰς τὸν ἐναντίον

τῶν ἀπεγνωσμένων Καταλωνίων μισθοφόρων ἀγῶνα ἤδη δὲ ὁ Βάλθερος ὠνειροπόλει, ὅτι οὐ μόνον ἔμελλε γὰρ νικήσῃ τὴν ἑταιρείαν ἀλλὰ καὶ ὅτι ἤθελε στήσῃ τὴν λεοντοφόρον αὐτοῦ σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐπιλάξεων τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλ' οἱ Καταλώνιοι ἦσαν στρατηγικώτεροι τοῦ ἀκατέκτου δούκους τῶν Ἀθηνῶν. Ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν Φράγκων ἐνέκειτο εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ λαμπροῦ ἱππικοῦ, καὶ συμφώνως πρὸς τοῦτο κατέστρωον τὰ σχέδια αὐτῶν. Τὸ ἐλῶδες πεδῖον τῆς λεκάνης τῆς Κωπαίδος παρείχεν εἰς αὐτοὺς ἑξαίρετον ἀμυντικὸν μέσον ἐναντίον ἐπελάσεως ἱπέων, καὶ διὰ τοῦτο παρεσκεύασαν ἐπιμελῶς τὸ ἔδαφος ἀρπυριάσαντες αὐτό, σκάψαντες περὶ αὐτὸ καὶ ἔπειτα ἀρδεύσαντες τὸ ὅλον διὰ διωρύγων ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ. Μεσοῦντος δὲ τοῦ Μαρτίου, ὅτε παρετάχθησαν ἀντιμέτωποι ἀλλήλων αἱ δύο στρατιαί, προδοτικὸν στρωμα πρᾶσίης χλόης ἀπέκρουπτε τὸ ὀλισθηρὸν τέλμα ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν Φράγκων ἀρχηγῶν.

Ὁ Βάλθερος, ὡς εἰ εἶχε προαίσθησιν τοῦ μέλλοντος θανάτου, συνέταξε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἔγγραφον περιέργον, σωζόμενον μέχρι τοῦ νῦν¹, καὶ τότε τῇ 15 Μαρτίου ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου Θουρίου, ὃν ἐπιστέφει μέχρι τοῦ νῦν πύργος μεσαιωνικός, ὅπως ἐπισκοπήσῃ τὸ πεδῖον. Πρὸ δὲ τῆς ἐνάρεξως τῆς μάχης οἱ εὐνοούμενοι πεντακόσιοι Καταλώνιοι, οὓς ὁ δούξ εἶχε κρατήσῃ παρ' ἑαυτῶ, ἤλθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνήγγειλαν, ὅτι προστίμων² ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ ν' ἀγωνισθῶσιν ἐναντίον τῶν ἀρχαίων συμμαχητῶν. Ὁ Βάλθερος ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους γὰρ πράξωσι κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ διὰ τῆς αὐτομολίας αὐτῶν προσετέθη εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ σῶμα εὐπρόσδεκτον καὶ πεπειραμένον. Ὅτε δ' ἀπῆλθον, ὁ δούξ ἀνησυχῶν περὶ τῆς μάχης, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν δικκοσίων Γάλλων ἱπποτῶν φερόντων χρυσοῦς πτερνιστήρας καὶ ἐπήλασε μετὰ βοῆς διὰ τοῦ πεδίου. Ἄλλ' ὅτ' ἔφθασαν εἰς τὸν ὀλέθριον τόπον, ὅπου ἐπρᾶσίριζεν ἡ χλόη, οἱ ἵπποι αὐτῶν, βαρυνόμενοι ὑπὸ τῶν σιδηρῶν αὐτῶν θωράκων, ἐβυθίσθησαν ὅλως ἀνυπόπτως εἰς τὸ προδοτικὸν ἔλος. Καί τινες μὲν ἐκυλίσθησαν μετὰ τῶν πανόπλων ἀναβατῶν εἰς τὸν βόρβορον, ἄλλοι δ' ἐμπαγέντες στεροῶς εἰς τὸ πηκτὸν τέλμα, ἔστησαν ἀσάλευτοι, δίκην ἐφίππων ἀνδριάντων κατὰ τὴν ἔκ-

1. D' A p b o i s d e J u b a i n v i l l e Voyage paléographe dans le département de l' Aube σ. 332—340.

φρασίῃ τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ ἀδυνατοῦντες νὰ κινηθῶσι. Αἱ κραυγαὶ τῶν Καταλωνίων «Ἀραγονία, Ἀραγονία» ἐπηύξησαν τὸν πανικὸν τῶν ἵππων, ὄμβρος βελῶν ἐτοξεύθη κατὰ τῶν ἀβοηθήτων Φράγκων, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπίκουροι τῶν Καταλωνίων ὤρμησαν πρὸς τὰ πρόσω καὶ συνεπλήρωσαν τὸ θανάσιμον ἔργον. Οὕτω πολὺς ὑπῆρξεν ὁ φόβος, ὥστε μόνον τέσσαρες Φράγκοι εὐπατρίδαι γνωσκονται ἐπιζήσαντες μετὰ τὴν μοιραίαν ἐκείνην ἡμέραν, Βονιφάτιος ὁ Αἰθιοπῶνας, ὁ Ρογήρος Δελώρ, ὁ πρεσβύτατος υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου καὶ ὁ ἐξ Εὐβοίας βαρῶνος Ἰωάννης de Maisy¹. Δι' ἑνὸς πλήγματος οἱ Καταλώνιοι εἶχον καταστρέψει τὸ λαμπρὸν ἵππικὸν τῆς φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὧν οἱ προπάτορες εἶχον ὁδεύσει πρὸ ἑνὸς αἰῶνος εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ Βονιφάτιου τοῦ Μομφερρατικοῦ, ἔκειντο νεκροὶ ἐν τῷ ὀλεθρίῳ βοιωτικῷ τέλματι. Μεταξὺ δ' αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ δοῦξ τῶν Ἀθηναίων, οὗ ἡ κεφαλὴ, ἀποτμηθεῖσα ὑπὸ Καταλωνικοῦ ξίφους, ἐκομίσθη μετὰ μακρὸν χρόνον ἐπὶ πενθήρους γαλέρας εἰς τὸ Βρινδήσιον καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (Santa Croce) ἐν τῇ πατρίῳ κομτεῖᾳ τοῦ Ἀλητίου.

Τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηναίων «τὸ χάσμα τῶν Λατίνων», ὡς ὀνομάζει αὐτὸ γλαφυρῶς ὁ Villani², εὐρίσκετο πλέον ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ἔλεος τῆς Μεγάλης ἑταιρείας, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἀντέταξαν ἀντίστασιν εἰς τοὺς νέους κυρίους καὶ κατ' οὐσίαν ἐθεώρησαν τὴν κατάλυσιν τῶν Φράγκων ὡς εὐπρόσδεκτον ἀνακούρισιν. Δυσκόλως δὲ δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν τὴν διήγησιν τοῦ Ἀραγωνικοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ ἡρωϊκὴ χήρα τοῦ πεσόντος δουκὸς, ἀνταξία θυγάτηρ κοντοσταύλου τῆς Γαλλίας, ὑπερησπίσθη τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἣν εἶχε καταφύγει μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ Βαλιέρου, ἕως εἶδεν, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς βοηθείας. Ἀλλ' ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Νικηφόρος Γρηγοράς λέγει δητῶς, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἔπεσον ἄνευ ἀγῶνος, καθ' ἣν εἶχον πέσει καὶ αἱ Θήβαι. Μόνον τὸ Ἄργος καὶ ἡ Ναυπλία ἐξηκολούθησαν ἔχουσαι ἐπηρεμένην τὴν σημαίαν τῶν Γάλλων δουκῶν. Οὕτως οἱ Καταλώνιοι κα-

1. M u n t a n e r κερ. 240. — T h o m a s Diplomatarium Veneto-Byzantinum τόμ. Α' σ. 111. — P r e d e l l i Compiementaria τόμ. Α' σ. 198.

2. Historia de' suoi Tempi τόμ. Η' σ. 50.

τώριθωσαν ἄνευ ἀντιστάσεως γὰρ διανεμηθῶσιν ἐν ἀλλήλοις τοὺς πύργους καὶ τὰ κάστρα τοῦ δουκάτου. Αἱ χῆραι τῶν φονευθέντων ἀπέβησαν σύζυγοι τῶν φονέων. Ἐκαστος στρατιώτης ἔλαβε σύζυγον ἀνάλογον τῶν οἰκείων ὑπηρεσιῶν, οὐκ ὀλίγοι δὲ τραχεῖς μαχηταὶ εὐρέθησαν οἷτω συνδεδεμένοι διὰ γάμου μετ' εὐγενῶν δεσποινῶν, εἰς ὧν τὰς φλέβας ἔρρεε τὸ εὐγενέστατον αἷμα τῆς Γαλλίας καὶ ὧν οὐδὲ τὸν νικτῆρα ἦσαν ἄξιοι γὰρ φέρωσι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Μουντάνερ.

Μετὰ περιπλάνησιν ἐννέα ἐτῶν οἱ τυχοδιῶκται ἐκεῖνοι ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ ἐπηγγεσμένη γῆ, ἣν ἡ μάλιστα ἔκτακτος τύχη εἶχε δωρήσει εἰς αὐτούς. Ἄλλ' ἔστεροῦντο ἀρχηγοῦ ἔχοντος τὸ προσῆκον κοινωνικὸν ἀξίωμα, ὅπως προστῆ τῶν μεταβεβλημένων αὐτῶν τυχῶν. Ἐπειδὴ δὲν εἴρισκον τοιοῦτον ἄνδρα ἐν ταῖς οἰκείαις τάξεσι, προσήνεγκον τὴν θέσιν ταύτην εἰς ἓνα τῶν τεσσάρων εὐπατριδῶν αἰχμαλώτων, Βονιφάτιον τὸν Οὐρηωναῖον, ὃν ὁ Μουντάνερ, ὁ ὑπ' αὐτοῦ φιλοξενηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ, εἶχε χαρακτηρίσει ὡς «τὸν συνετιώτατον καὶ φιλοφρονέστατον ἄνδρα τῶν ποτὲ γεννηθέντων». Ἄλλ' ἔνεκεν ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἰδιοτήτων ἠρνήθη γὰρ δεχθῆναι τὴν θέσιν, ἣτις ἤθελε καταστήσει αὐτὸν ὑποπτον εἰς τὴν Βενετιαν, τὴν ἐν Εὐβοίᾳ γείτονα αὐτοῦ, καὶ μισητὸν εἰς ἅπαντα τὸν φραγκικὸν κόσμον. Ἐπὶ δὲ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ οἱ Καταλώνιοι ἀπετάθησαν εἰς τὸν Ρογήρον Δελῶρ, ὃν οὔτε δεσμοὶ αἵματος οὔτε δισταγμοὶ τῆς συνειδήσεως ἐκώλυον γὰρ γείνη ἀρχηγὸς αὐτῶν. Ἐπ' ἀνταμοιβῇ δ' ἔλαβε τὸ κάστρον τῶν Σαλώνων μετὰ τῆς χειρὸς τῆς χήρας τοῦ πεσόντος κυρίου αὐτοῦ.

Ἄλλ' οἱ νικηταὶ τοῦ Κηφισοῦ μετ' οὐ πολὺ κατενόησαν ὅτι εἶχον ἀνάγκην ἄλλου ἡγέτου ἰσχυροτέρου ἀπλοῦ ἐκ Ρουσυλλόνου (Roussillon) ἱππότητος, ἃν ἔμελλον γὰρ κρατήσωσι τὸ δουκάτον ἐναντίον τῶν ἀντιζήλων ἐχθρῶν, οὓς εἶχεν ἐκφοβήσει καὶ ἐξερεθίσει ἡ ἔκτακτος αὐτῶν ἐπιτυχία. Ἡ δ' ἐκλογή αὐτῶν ἐστράφη, ὡς εἰκόσ, εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερίκον Β', τὸν κύριον, ὃν εἶχον ὑπηρετήσει ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ πρὸ δέκα ἐτῶν, καὶ ὅστις εἶχεν ἤδη δείξει, ὅτι δὲν ἦτο ἀπρόθυμος γὰρ ἐπωφεληθῆναι τὰ κατορθώματ' αὐτῶν. Διὸ τῷ 1312 ἐκάλεσαν αὐτὸν γὰρ στείλῃ εἰς αὐτοὺς ἓνα τῶν υἱῶν. Ἐκεῖνος δ' ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὡς δοῦκα τὸν δευτερότοκον Μαμφρέδον, ἐπειδὴ δ' ὁ δοῦξ οὗτος ἦτο ἀκόμη παρὰ πολὺ νέος, ὥστε γὰρ ἔλθῃ αὐτὸς εἰς Ἀθήνας, ἔπεμψεν ὡς διοικητὴν τῆς πό-

λεως ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὸν Βερεγγάριον Ἐστανιόλ, ἱππότην ἰσπανὸν ἐξ Ἐμποριῶν (Amurrias). Μετὰ δὲ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ ὁ Δελιὸς κατέβηκε τὴν ἀρχὴν, καὶ οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ.

Τότε πλέον τὸ καταλωνικὸν δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν διοργανώθη ὡς πολιτεία, ἥτις, καίπερ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐξαχτωμένη ἀπὸ Σικελοῦ δουκός, πρᾶγματι ἀπήλαυεν εὐρείας τινὸς ἀνεξαρτησίας. Ὁ δούξ διορίζε τοὺς δύο κυρίους ἀρχοντας, τὸν γενικὸν ἐπίτροπον καὶ τὸν πρωτοστράτορα, ὧν ἐκεῖνος μὲν, διοριζόμενος ἐπὶ χρόνον ἀόριστον, ἦτο ὁ πολιτικὸς διοικητὴς τοῦ δουκάτου, οὗτος δὲ ὁ στρατιωτικὸς. Ὁ πρωτοστράτωρ ἐξελέγετο πάντοτ' ἐκ τῶν τάξεων τῆς Ἐταιρείας, ἡ δὲ ἀρχὴ αὕτη ἦτο ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνα κληρονομικὴ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν De Nouelles. Ἐκάστη πόλις καὶ περριοχὴ εἶχεν ἴδιον ἐπιχώριον διοικητὴν, καλούμενον ἐπίτροπον (veguer), φρούραρχον (castellano) ἢ καπιτάνον (capitán), οὗ ἡ ἀρχὴ ἦτο τριετὴς καὶ ὅστις διορίζετο ὑπὸ τοῦ δουκός, τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου ἢ τῶν ἐπιχωρίων ἀντιπροσώπων ἐκ τῶν πολιτῶν τῆς κοινότητος. Αἱ κυριότεραι πόλεις καὶ κῶμαι ἀντεπροσωπεύοντο ὑπ' ἀνδρῶν γνωστῶν ὡς συνδίκων (sindicis) καὶ εἶχον δημοτικούς ἀρχοντας καὶ συμβούλια, ἅτινα δὲν ἐδίσταζον νὰ ὑπόβάλλωσιν αἰτήσεις, ἐσφραγισμένας διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑπὸ τοῦ καγκελλαρίου, εἰς τὸν δούκα, ὡσάκισ ἐπειθύμουν τὴν ἐπανόρθωσιν ἀδικημάτων. Κατὰ τινα δὲ περίστασιν βλέπομεν τὰς κοινότητας αὐτὰς ἐκλεγούσας τὸν γενικὸν ἐπίτροπον, καὶ οἱ δούκες πολλάκις ἔγραφον εἰς αὐτὰς περὶ ὑποθέσεων τῆς πολιτείας. Μία δὲ τῶν κυρίων ἐν τῷ κατόπιν χρόνῳ αἰτήσεων αὐτοῦ ἀνεφέρετο εἰς τὴν παράκλησιν, ὅπως αἱ ἀρχαὶ παρέχωνται εἰς ἀνδρας διαμένοντας ἐν τῷ δουκάτῳ καὶ οὐχὶ Σικελούς.

Καὶ ἐξηκολούθησε μὲν ὑφιστάμενον τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, ἀλλὰ μετὰ λαμπρότητος πολὺ μικροτέρας ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν Βουργουνδίων δουκῶν. Οἱ Καταλώνιοι κατακτηταὶ ὠρμῶντο ἐκ γένους ταπεινοῦ καὶ μετὰ ἑβδομήκοντα δὲ ὅλα ἔτη διαμονῆς ἐν τῷ δουκάτῳ ὁ κατάλογος τῶν εὐγενῶν ἐν αὐτῷ οἴκῳ περιελάμβανε μόνον ἐξήκοντα περίπου ὀνόματα. Ἡ Ἐταιρεία ἰδίως ἀντετάσσετο εἰς τὴν παραχώρησιν ὀχυρῶν κάστρων, οἷα ἡ Λεβάδεια, εἰς ἰδιώτας, καὶ προετίμα, ὅπως ταῦτα διοικῶνται ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἀρχόντων. Τὰ «Συνήθεια τῆς Βαρκελῶνος» ἀντικατέστησαν πλέον τὰς τιμα-

ρωτικὰς «Ἀσσίζας τῆς Ρωμανίας» καὶ τὸ καταλωνικὸν ἰδίωμα τοῦ Μουντάνερ διεδέχθη τὴν κομψὴν γαλλικὴν, ἣς εἶχε λαληθῆ ὑπὸ τῶν Φράγκων δυναστῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἑλληνας ὑπηκόους οἱ Ἴσπανοὶ δουκὲς ἔγραφον τὴν καταλωνικὴν διάλεκτον ἣς ἡ χρῆσις, καθ' ἃ ῥητῶς μαρτυρεῖται, ἦτο «σύμφωνος πρὸς τὴν συνήθειαν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων». Καὶ οἱ Καταλώνιοι δέ, καθ' ἃ πρότερον οἱ Γάλλοι, ἐφέροντο πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὡς πρὸς φιλήν ὑποδεεστέραν, ἀποκλειομένην κατὰ γενικὸν κανόνα πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς μετὰ τῶν κατακτητῶν ἐπιγαμίας καὶ ἐστερημένων καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτέρων ἰδίων ἰσραρχῶν. Ἄλλ' ὑπῆρξαν καὶ τινες ἀξιοὶ λόγου ἐξαιρέσεις τῶν ἀπηνῶν ἐκείνων ἀπαγορεύσεων. Καὶ δὴ ὁ λαὸς τῆς Λεβαδείας ἤδη ἔνωρις ἐπ' ἀμοιβῇ τῶν εἰς τὴν Ἐταιρείαν παρασχεθεισῶν ὑπηρεσιῶν ἔλαβε τὰ πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα τῶν κατακτητῶν, περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων βλέπομεν Ἑλληνας περιβεβλημένους ἀρχὴς σπονδαίας, οἷαν τὴν τοῦ καστελλάνου τῶν Σαλώνων, τὴν τοῦ καγκελλαρίου τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ νοταρίου τῆς Λεβαδείας, κόμισ δέ τις τῶν Σαλώνων καὶ τις πρωτοστράτωρ ἐνυμφεύθησαν Ἑλληνίδας δεσποίνας, καὶ εἰς τὰς συζύγους αὐτῶν ἐπετράπη νὰ διατηρήσωσι τὴν πατριὸν πίστιν.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἐστανιόλ οἱ Καταλώνιοι οὐ μόνον διετήρησαν τὸ ἔδαφος αὐτῶν ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησαν τὸν τρόμον τοῦ ὀνόματος αὐτῶν μεταξὺ ἀπάντων τῶν γειτόνων. Μάτην ὁ πάπας ἐκάλεσε τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Ἰάκωβον Β' νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Μάτην ὠνόμασε τὸν θανόντα δουκεὶ Βάρθερον γνήσιον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ πιστὸν πύκτην τῆς ἐκκλησίας. Ἡ πολιτικὴ ἀπάντησις τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπῆρξεν, ὅτι οἱ Καταλώνιοι ἦσαν μὲν ὁμοί, ἀλλ' ἦσαν καὶ καθολικοί, οἵτινες ἔμελλον νὰ ποδειχθῶσιν ἀξιόλογον πρόπύργιον τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου¹. Ὁ δὲ διορισμὸς τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Β', τοῦ δὸν Ἀλφόνσου Φαδρίγου (Φρειδερίκου) ὡς «Προέδρου τῆς εὐτυχοῦς στρατιᾶς τῶν Φράγκων ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηναίων» ἔτι

1. R a y n a l d i Annales eccl. siastici Τόμ. Ε' σ. 22, 23.

μᾶλλον ἐνίσχυσε τὴν ἑταιρείαν. Ὁ νέος γενικὸς ἐπίτροπος ἦτο ἀνημέ-
 μεγάλης δραστηριότητος καὶ δυνάμεως χαρακτῆρος, καὶ κατὰ τὰ δε-
 κατρία ἔτη τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ἡ καταλωνικὴ πολιτεία ἀνῆλθεν εἰς
 τὸ κατακόρυφον. Ὡν ὁ Φαδρίγος ἀνεξάρτητος ἀπὸ ἐπιδράσεις ἐκ
 Σικελίας, ἐπειδὴ ὁ ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι δούξ Μαρφρέδος ἀπέθανε τὸ
 ἔτος τοῦ διορισμοῦ τοῦ Φαδρίγου, ὁ δὲ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ
 Γουλιέλμος ἦτο ὁμοίως ἀνήλικος, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ
 κῆρος ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἅμα δὲ καὶ εὔρε προόχημα ἀναμίξεως εἰς τὰ
 τῆς Εὐβοίας διὰ τοῦ γάμου μετὰ τῆς Μαρούλλας, τῆς ἐπικλήρου
 θυγατρὸς Βονιφατίου τοῦ Οὐρηωναίου· μιᾶς τῶν ὠραιότατων ἐν τῷ
 κόσμῳ χριστιανῶν, τῆς ἀρίστης καὶ συνετωτάτης τῶν ποτὲ ἐν τῇ χώρᾳ
 ταύτῃ ὑπάρξασῶν γυναικῶν», καθ' ἣ λέγει περὶ αὐτῆς ἐνθουσιωδῶς
 ὁ γνωρίσας αὐτὴν Μουντάνερ. Ὡς σύζυγος δ' αὐτῆς ὁ Φαδρίγος
 ἔλαβε καὶ πάλιν ὡς προῖκα τὰ δεκατρία κάστρα, ἅτινα ὁ δούξ τῶν
 Ἀθηνῶν Γουίδων Β' εἶχε παραχωρήσει εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς τὴν
 ἀξιωματιμώτερον ἡμέραν τῆς ἐν Θήβαις ἀναρρήσεως αὐτοῦ ὡς
 ἱππότη.

Ἡ αὔξουσα δύναμις τῶν Καταλωνίων ὑπὸ τὸν τολμηρὸν ἐκεῖνον
 ἠγέτην, ὅστις εἶχε διαβῆ τὴν γέφυραν τῆς Χαλκίδος καὶ εἶχε κατα-
 λάβει δύο τῶν σπουδαιοτάτων κάστρων τῆς Εὐβοίας, ἐφόβησεν ἐπὶ
 τοσοῦτον τοὺς Βενετούς, ὥστ' ἔπεισαν τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας
 Φρειδερίκον νὰ χαλιναγωγῆσῃ τὴν ἀκοίμητον φιλοδοξίαν τοῦ νόθου
 υἱοῦ μέχρις οὗ συγκροτηθῇ εὐρωπαϊκὸς συνδυασμὸς ἐναντίον τῶν
 διαταρασσόντων τὴν Ἑλλάδα. Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ βενετικὴ πολιτεία
 ἐμερίμνα, ὅπως μὴ συμπηχθῇ ἐν Πειραιεὶ καταλωνικὸς στόλος· διὸ
 τῷ 1319 συνεφωνήθη ὅπως ληφθῇ μία σάνις ἐξ ἐκάστου σκάφους
 τῶν τότε ἐν τῷ πελάγει τῶν Ἀθηνῶν ἠγκυροβολημένων πλοίων
 καὶ ὅπως ὁ ὀπλισμὸς αὐτῶν κατατεθῇ ἐν τῷ κάστρῳ τῶν Ἀθη-
 νῶν¹. Οὕτως, ἀποκλειόμενος ἀπὸ ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὁ Φαδρί-
 γος ἐπεξέτεινε πλέον τὰς κτήσεις αὐτοῦ κατὰ ξηράν. Ὁ τελευταῖος
 δούξ τῶν Νέων Πατρῶν εἶχεν ἀποθάνει τῷ 1318, καὶ τὸ ἀριστον
 μέρος τοῦ δουκάτου αὐτοῦ περιῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς τοὺς κυρίους
 τῶν Ἀθηνῶν Καταλωνίους, οἵτινες ἠδύναντο νὰξιώσωσιν, ὅτι ἀντε-

1. Thomas Diplomatarium Veneto Byzantinum Mersp. A. σ. 120 —
 122.

προσώπευόν τοὺς Βουργουνδίους δουκας καὶ εἶχον ὡς ἐκ τούτου δικαίωμα, ψῆφόν τινα ἐν τῇ διοικήσει χώρας ἧς εἶχε ποτε ἄρξει ὁ Γουίδων Β'. Ἐν ταῖς Νέαις Πατραις, τῇ ἔδρᾳ τῆς ἐκλιπούσης δυναστείας τῶν Ἀγγέλων, ὁ Φυδριῖγος ἐγκατέστησε τὴν δευτέραν αὐτοῦ πρωτεύουσαν, προσονομάσας ἑαυτὸν «Γενικὸν ἐπίτροπον (βικάριον) τῶν δουκάτων Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν». Ἐκτοτε οἱ Σικελοὶ δουκῆς τῶν Ἀθηνῶν προσέλαβον τὴν διπλὴν ταύτην προσωνυμίαν, ἣτις παρουσιάζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτῶν, καὶ πολὺν δὲ χρόνον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν καταλωνικῶν δουκάτων ἐξηκολούθησαν φέροντες τὴν προσωνυμίαν ταύτην οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας. Ἡ κατάκτησις αὕτη κατέστησε κατ' οὐσίαν τὴν Ἐταιρείαν τῶν Καταλωνίων κυρίαν συμπάσης τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Καὶ αὐτὸς ὁ Βενετὸς μαρκίων ἐπλήρουνεν ἐνιαύσιον φόρον τεσσάρων ἵππων εἰς τὸν Καταλωνιον γενικὸν ἐπίτροπον¹. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ πιστὸς οἶκος τῶν Fouchetolles ἐκράτει τὰ δύο κάστρα Ἀργους καὶ Ναυπλίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐξορίστου οἴκου τῶν Βοιεννίων.

Ἐν τούτοις δ' ὁ νεαρὸς Βάλθερος εἶχεν ἤδη ἀνδρωθῆ, καὶ ἐφάνη εἰς αὐτόν, ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ὁ χρόνος νὰ ἐπιχειρήσῃ τόλμημα πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀθηναϊκῆς κληρονομίας. Οἱ Ἀνδηγαυοὶ τῆς Νεαπόλεως ὑπεστήριξαν αὐτὸν ἐν τε τῷ ἰδίῳ ἑαυτῶν συμφέροντι καὶ χάριν αὐτοῦ ἐκείνου. Ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΒ' παρεκάλεσε τοὺς Λατίνους ἀρχιεπισκόπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου νὰ κηρύξωσι σταυρορίαν ἐναντίον τῶν «σχισματικῶν, υἱῶν τῆς ἀπωλείας καὶ τροφίμων τῆς ἀδικίας», οἵτινες εἶχον καταλάβει πατρῶας κτήσεις τοῦ Βαλθέρου. Ἀλλ' οἱ δόλιοι Βενετοί, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς στρατείας αὐτοῦ πλείοτερον τῆς βοήθειας τῶν Ἀνδηγαυῶν ἢ τῶν κεραυνῶν τοῦ πάπα, εἶχον ἀριτίως ἀνανεώσει τὴν μετὰ τῶν Καταλωνίων ἐκεχειρίαν αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ὥρας δ' ἐκείνης ἡ ἀπόπειρα τοῦ Βαλθέρου ἦτο ἀναγκαίως προωρισμένη ν' ἀποτύχη.

Ὁ Βάλθερος ἦτο, καθ' ἃ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, στρατηγὸς ἀπερίσκεπτος, ἐν ᾧ οἱ πολέμοι αὐτοῦ ἀπ' ἐναντίας δὲν εἶχον λησμονήσει τὴν στρατηγικὴν τέχνην, εἰς ἣν ἐχρεώσθουν τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ λαμπρὸν στίφος Γάλλων ἵπποτῶν καὶ Τοσκα-

1. C u r i t a Anales de la Corona de Aragon Βιβλ. X, κεφ. 30.

νῶν μαχητῶν τῶν διαπεραιωθέντων μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰπείρον τῷ 1331 ἐσάρωσαν τὰ πάντα πρὸ αὐτῶν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Βάλθερος ἔφθασεν εἰς τὸ καταλωνικὸν δουκάτον, συνείδεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προεφυλάσσετο ἐπιμελέστατα, ὅπως μὴ ἐπιτρέψη εἰς τὸ ἐξαίρετον αὐτοῦ ἱππικὸν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπιδείξεως τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Βοιωτίας. Καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ Καταλώνιοι διέτριβον ὀπισθεν τῶν τειχῶν τῶν φρουρίων αὐτῶν, οἱ ἐπιδρομεῖς ἐξήντλουν ματαίως τὴν δρᾶσιν αὐτῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ. Πρὶν δὲ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, τὸ μικρὸν χρηματικὸν κεφάλαιον τοῦ Βαλθέρου ἐξήντλήθη, καὶ μετ' αὐτοῦ συνηλαττώθησαν αἱ προσδοκίαι αὐτοῦ. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐβοήθησαν αὐτόν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ ἀνταποκριτὴς [Ἀθανάσιος Δεπανδρηνός] ἐπιστέλλων εἰς τὸν Βυζαντινὸν ἱστορικὸν Νικηφόρον Γρηγοράν, ἔγραψεν εἰς αὐτόν, ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἐφίσταντο δουλείαν τὴν ἐσχάτην» καὶ ὁ μοναχὸς Brochari ὅτι ἦσαν «χειρότεροι δούλων» καὶ «τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας τὴν ἀγροικίαν ἠλλάξαντο» ἄλλ' εἴτε τὰ δεινὰ αὐτῶν δὲν ἦσαν ἀρκετά, ὥστε νὰ καταστήσωσιν εἰς αὐτοὺς ἐπιθυμητὴν μεταβολὴν δεσποτῶν, εἴτε ἡ ἀγροικία αὐτῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε καθίστανεν αὐτοὺς ἀδιαφόρους πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅπως δὲ ποτε, ἀρχομένου τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὁ Βάλθερος ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κληθεὶς δ' ὑπὸ τῶν Φλωρεντίνων ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ἔγεινε τύραννος τῆς Φλωρεντίας, ἐξ ἧς ἐξεδιώχθη μετὰ ἕνδεκα ἔτη ἐν μέσῳ γενικῶν ἀνακραυγῶν χαρᾶς. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐρίσκεται ἀναγεγραμμένον μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῷ Bargello τῆς Φλωρεντίας, ὅπου εἶνε ὄρατὸν καὶ τὸ οἰκόσημον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ δεκατρία ἔτη ἔπεσε μαχόμενος ὡς κοντόσταυλος τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῶν Ἄγγλων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πικταβίου (Poitiers). Τὰ δὲ κτήματ' αὐτοῦ καὶ τὰς ἀξιώσεις ἐκληρονόμησεν ἡ ἀδελφὴ Ἰσαβέλλα, σύζυγος Βαλθέρου τοῦ Ἀγγιανοῦ (d' Enghien, τινὲς δὲ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἐξηκολούθησαν φέροντες μέχρι τοῦ 1381 ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τὴν προσωμίαν δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾗ ἀφ' ἑτέρου τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ γαλλικοῦ δουκάτου, τὰ κάστρα Ναυπλίας καὶ Ἄργους, ἐξηκολούθησαν παραμένοντα ὡς κτήσεις ἄλλων τοῦ οἴκου αὐτῆς, ἕως τῷ 1388 ἐξηγοράσθησαν ὑπὸ τῆς Βενετίας.

Ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη τοῦ Βαλθέρου συνεπήγαγεν ἀνεπανόρθω-

τόν τινα ἀπώλειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὴ οἱ Καταλώνιοι, θέλοντες νὰ ἐμποδίσωσιν, ὅπως τὸ ἐν Θήβαις κάστρον Σαιντομέρ περιπέσῃ εἰς τὸν Βάλθερον, κατέστρεψαν τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο μνημεῖον τῆς φραγκοκρατίας. Τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως θρηνεῖ γοερῶς τὴν ἀπώλειαν κτιρίου, ὅπερ εἶπερ τι καὶ ἄλλο συνδέεται στενῶς πρὸς τὰ παρελθόντα κλέα τῶν Δελαρῶς. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ ἀνήκε τὸ κάστρον ἐκεῖνο εἰς τὸν Βαρθολομαῖον Γκίζην, μέγαν κοντόσταυλον τῆς Ἀχαΐας, ἓνα τῶν τριτημορίων τῆς Εὐβοίας, γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Φαδρίγου, ἄνδρα φιλόστορα καὶ διατρίβοντα περὶ τὴν λογοτεχνίαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ χειρόγραφον τῆς γαλλικῆς διασκευῆς τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως (*Le livre de la conquête*) εὗρέθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντι κάστρῳ τῶν Θηβῶν.¹ Ἄν ὁ Φαδρίγος ἠγεῖτο ἀκόμη ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τῆς Ἐταιρείας τῶν Καταλωνίων, ἤθελε πιθανῶς δυνηθῆ νὰ σώσῃ τὴν κατοικίαν ἐκείνην τοῦ συγγενοῦς, ἀλλ' ἔνεκα λόγων ἀνεξηγήτων δὲν ἦτο πλέον γενικὸς ἐπίτροπος, καίπερ εὗρισκόμενος ἔτι ἐν Ἑλλάδι. Ἴσως, ἐπειδὴ εἶχεν ἐπισκεφθῆ περὶ ἐκεῖνόν τὸν χρόνον τὴν αὐλὴν τῆς Σικελίας, εἶχε καταγγελθῆ εἰς τὴν σικελικὴν αὐλὴν ὡς ἐπιδιώκων ἀνεξάρτητον κυριαρχίαν ἐν τοῖς δουκάτοις, ἣν κατηγορίαν ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πῶς πιθανὴν ἢ ὑπέρμετρος ἐν τῷ σταδίῳ αὐτοῦ ἐπιτυχία. Καίτοι δὲ οὐδέποτε καὶ πάλιν ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τῶν Καταλωνίων, διέτριψε κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου ἐν Ἑλλάδι, ὅπου εἰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὑπῆρξε κόμισ τῶν Σαλώνων καὶ ἄλλος τις ἔγεινεν ἀργότερον γενικὸς ἐπίτροπος τῶν δουκάτων.

Βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἐκστρατείαν τοῦ Βαλθέρου ὁ πάπας συνδιηλλάγη μετὰ τῶν «υἱῶν τῆς ἀπωλείας», οἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡς δυνάμενοι νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ τοῦ αὐξανομένου τουρκικοῦ κινδύνου. Ἀλλ' ἀτυχῶς, ὅτε οἱ Καταλώνιοι ἀπέβησαν ἄξια εὐλαβείας μέλη τῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἔπαυσαν νὰ εἶνε φοβεροί. Καὶ ἐνεφανίζετο μὲν πού καὶ πού καὶ πάλιν ὁ παλαιὸς Ἀδάμ, ὡς ὅτε ὁ κόμισ τῶν Σαλώνων ἀντεπεξῆλθε κατὰ τινος πειρατοῦ, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' αἱ θεσσαλικαὶ αὐτοῦ

1. Χρονικὸν τοῦ Μορέως στ. 8086—8092.—*Le livre de la Conquête* σ. 1, 274.

κτήσεις ἐξωλίσθησαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν φιληδόνων καὶ παροινούντων ἀπογόνων τῶν τραχέων ἐκείνων μαχητῶν, οἵτινες εἶχον φονεύσει τοὺς Γάλλους ἐν τοῖς τέλμασι τοῦ Κηφισοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἐν τῇ ἀπομεμακρυσμένη Σικελίᾳ οἱ σκιώδεις δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Νέων Πατρῶν ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο χωρὶς νὰ ἴδωσι τὰ ἑλληνικὰ αὐτῶν δουκᾶτα. Ὁ δούξ Γουλιέλμος ἀπέθανε τῷ 1338, καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Φρειδερίκος, οἱ κόμιστες Ρανδάτσου, τῆς γραφικῆς πόλεως παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Αἴγνης, ἀπέθανον ἀμφοτέρωθεν ἐκ λοιμοῦ μετ' ὀλίγα ἔτη, ἐμφανιζόμενοι ὡς ἀπλᾶ ὄνόματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τῷ 1355 ὁ νέος δούξ τῶν Ἀθηνῶν ἔγεινε καὶ βασιλεὺς τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν Φρειδερίκου Γ', οὕτω δὲ τὰ δύο δουκᾶτα, αἵτινα μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου εἶχον ὑπάρξει ὁ κληρὸς νεωτέρων μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ σικελικοῦ στέμματος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας.

Ἐκτοτε, ὡς εἰκόσ, τὰρχεῖα τοῦ Πανόρμου περιέχουσι πολὺ συχνότεραν μνείαν τῶν δουκᾶτων Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν, ὧν οἱ κάτοικοι ὑπέβαλλον εἰς τὸν βασιλέα ὡς δοῦκα αἰτήσεις περὶ ἐπανορθώσεως ἀδικημάτων καὶ περὶ διορισμοῦ καταλλήλων ἀρχόντων. Ἄλλ' εἶνε φανερόν ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων τούτων, ὅτι ἡ καταλωνικὴ πολιτεία ἔβαινε ταχέως εἰς παρακμὴν. Οὐ μόνον ἔδεινοῦτο ὁ ἀπὸ τῶν Τούρκων κίνδυνος καὶ ἠϋξάνον αἱ ἀπειλαὶ τῶν Βενετῶν τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοτε ἠνωμένοι τυχοδιωκτικοὶ στρατιῶται ἦσαν διηρημένοι εἰς φατρίας παραλυούσας τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν καὶ ἐδυσχεραίνοντο ὑπὸ τῆς παρατεινομένης ἀπουσίας τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Σικελίᾳ. Καὶ μία μὲν φατρία ἐπεθύμει νὰ θέσῃ τὰ δουκᾶτα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γενούης, τῆς φυσικῆς ἀντιπάλου τῆς Βενετίας, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου δύο ἄσπονδοι ἀντίζηλοι, ὁ Ρογῆρος Iluria καὶ ὁ Πέτρος de Puig ἢ Puigpardines, ὁ ἀρχιδικαστῆς, κριτῆς ἀδικῶν καὶ ἀρχὼν πλεονέκτης καὶ φιλόδοξος, διεξεδίκουν ἀμφοτέρωθεν τὴν προσωνυμίαν βικαρίου ἢ τοῦ ἀπόντος γενικοῦ βικαρίου. Ἡ τυραννὶς τοῦ Puig ἀπέβη οὕτω μισητὴ εἰς τε τοὺς Ἕλληνας καὶ Καταλωνίους, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐξηγέρθησαν ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κυριωτάτους αὐτοῦ ὀπαδοὺς. Οὕτω τὸ πείραμα τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμονῆς τοῦ τε γενικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ δουκὸς ἀπεδείχθη ἀποτυχόν, καὶ ὁ Iluria, ἄτε ὧν ὁ

ἰσχυρότατος τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἀνδρῶν, ἀντημείφθη διὰ τῆς ἀρχῆς γενικοῦ ἐπιτρόπου, οὕτω μόνον θεωρηθείσης δυνατῆς τῆς διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τῶν δουκάτων. Οὕτω τρωτὴ ἐφαίνεται ἡ πολιτεία τῶν Καταλωνίων, ὥστε οἱ κληρονόμοι τῶν ἀξιώσεων τοῦ Βαλθέρου Βριεννίου, ὁ βαρῶνος τοῦ Ἄργου καὶ ὁ κόμισ τοῦ Κομβερσάνου, ἐπανάλαβον τὴν ἀπόπειραν τοῦ προκατόχου, καὶ ἂν πιστεύσωμεν τὴν ἀραγωνικὴν διασκευὴν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως, πράγματι κατέλαβον ἐπὶ τινὰ χρόνον τὸ Ἄστυ τῶν Ἀθηῶν.

Ἐν τούτοις δ' ὁ σταθερῶς προσεγγίζων τουρκικὸς κίνδυνος ὤφειλε νὰ ἐνώσῃ ἀπάσας τὰς λατινικὰς πολιτείας τῆς Ἀνατολῆς ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, εἰς ὃν ἅπαντες ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ὑποκύψωσιν. Καὶ δὴ ἀπόπειρα ἐνώσεως εἶχε γείνει ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΑ' ἐπὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Νέων Πατρῶν, συνέδριον δὲ τῶν Χριστιανῶν δυναστῶν τῆς Ἀνατολῆς εἶχε συγκλήθῃ ὑπ' αὐτοῦ ὅπως συνέλθῃ ἐν Θήβαις τῷ 1373. Εὐκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν ζωὴν τὴν χυθεῖσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ δουκάτου, διὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἀφίξεως τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιφανῶν ἐκείνων ἀνδρῶν ἢ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτῶν, τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων Νέων Πατρῶν καὶ Νάξου κήρυξιν νέας σταυροφορίας ἐναντίον τῶν ἀπίστων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, τὴν ὑπὸ πάντων ἐπευφήμισιν τῆς ἐξαιρέτου αὐτῶν γνώμης καὶ τὴν ὑπὸ προσωπικῶν ἀντιζηλιῶν ματαίωσιν ἐκείνου τε τοῦ συνεδρίου καὶ παντὸς ἄλλου μεταγενεστέρου περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Μόλις οἱ ἀντιπρόσωποι εἶχον χωρισθῇ, καὶ ὁ βαρῶνος τῆς Κορίνθου Νέριος Ἀιζαϊώλης, ὁ παρατολμότατος καὶ πανουργότατος ἀπάντων, ἀντάξιός ἀπόγονος τοῦ μεγάλου ἐκείνου φλωρεντιανοῦ τραπεζιτικοῦ οἴκου, τοῦ ἐπὶ μίαν ἤδη γενεὰν ἐγκατεστημένου ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Ἀχαΐας, ἔδειξε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῆς ἐνώσεως, καταλαβὼν τὰ Μέγαρα ὡς πρῶτον σταθμὸν τῆς πρὸς τὰς Ἀθήνας ὁδοῦ. Ἄξια δὲ λόγου ἀπόδειξις τῆς δημοτικότητος τῆς ἀρχῆς τῶν Καταλωνίων παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐκείνοις ὅσοι ὀπωσδήποτε κατεῖχον ἀρχὰς ὑπὸ τὴν Εταιρείαν εἶνε τὸ ὅτι εἰς τῶν θερμοτάτων ὑπερασπιστῶν τῶν Μεγάρων ὑπῆρξεν ὁ Ἑλληὴν νοτάριος Δημήτριος Ρένδης, ὅστις ἔπειτα ἴσχυσεν οὐ μικρὸν ἐν Ἀθήναις. Τοιαύτη δ' ἦτο ἡ ἀδυναμία τῆς ἄλλοτε ἰσχυρᾶς πολιτείας τῶν Καταλωνίων, ὥστε ἡ ἐπίθεσις τοῦ τυχαρπάστου Φλω-

ρεντίνου ἔμεινεν ἀιμώρητος. ἼΙ κατάλυσις τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων ἦτο τὸ ἐξῆς μόνον ζήτημα χρόνου.

Ὁ ἐν ἔτει 1377 θάνατος τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας καὶ δουκὸς Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν Φρειδερίκου Γ' ἔα μᾶλλον ἔβλαψε τὰ ἑλληνικὰ δουκάτα. Ὁ δούξ εἶχε κληροδοτήσει ταῦτα εἰς τὴν νεωτέραν θυγατέρα Μαρίαν, ἀλλὰ τὴν διαδοχὴν ταύτην διημφισβήτησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος Δ', ἀδελφὸς τῆς γυναικὸς τοῦ Φρειδερίκου Γ', ὅστις ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπὸ τοῦ προκατόχου τοῦ βασιλέως τούτου, τοῦ Φρειδερείκου Β', καταλύσεως τοῦ Σαλίου νόμου. Οἱ Καταλώνιοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν, ὡς εἰκός, ἀπρόθυμοι ν' ἀποδεχθῶσι τὴν ἀρχὴν νεαρᾶς κόρης ἐν ἡμέραις οὕτω κρισίμοις, ὅτε οἱ Τούρκοι εὐρίσκοντο πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν. Οἱ τε τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ ἐξέχοντες τῶν βαρῶνων καὶ ἵπποτῶν πάραυτα ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας. Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ μειονοψηφία ὑπὲρ τῆς Μαρίας, ἧς ἠγεῖτο ὁ Βενετὸς μαρκίων τῆς Βοδονίτζης, ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀποσείη τὸν δεσμὸν ὑποτελείας εἰς τὸν γενικὸν ἐπίτροπον. Οἱ δὲ βουργήσιοι, ἦτοι οἱ ἀστοί, ἀνησυχοῦντες περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, ὑπεστήριζον τὴν ἀραγωνικὴν φατρίαν. Ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐνεφανίσθη ἐν τοῖς δουκάτοις καὶ τρίτος μνηστήρ, ἡ Ἐταιρία τῶν Ναβαρραίων, ἧτις ἐζήτηε νὰ ἐπαναλάβῃ τοὺς πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἄθλους τῶν Καταλωνίων. Αἱ ἔρευναι τοῦ λογίου ἱστορικοῦ τῶν Καταλωνίων καὶ Ναβαρραίων, τοῦ Ἀντωνίου Rubió y Lluch, ἐπέχυσαν ἀφθονον φῶς εἰς τὰς σελίδας ταύτας τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας καὶ διεφώτησαν πολλά, ἅπανα ἦσαν μέχρι τοῦδε σκοτεινά. Οἱ Ναβαρραῖοι μισθοφόροι, οὓς τὸ πρῶτον εἶχε μεταχειρισθῆ ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας Κάρολος Β' ἐν τῷ πολέμῳ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Ε', εἶχον μείνει ἄνευ ἀσχολίας, ὅτε οἱ δύο οὗτοι μονάρχαι ὁμολόγησαν εἰρήνην τῷ 1366. Μετὰ τινὰς δὲ περιπετείας εὗρον ἀνάλογον ὑπηρεσίαν, παρελθόντων δεκατεσσάρων ἐτῶν, ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἰακώβου de Baux, ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας καὶ τελευταίου ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἐθεώρησεν, ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ἢ κατάλληλος ὦρα, ὅπως ἀναλάβῃ τὰς κτήσεις τῶν προπατόρων.

Διό, ἀρχομένου τοῦ 1380, οἱ Ναβαρραῖοι ἐτράπησαν πρὸς τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ματθαίου (Mahiot) Κοκκερέλ, θαλα-

μητόλου τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, καὶ τοῦ Πέτρου Σουπεράνου, τοῦ ἐπονομαζομένου Βόρδου, ἦτοι Νόθου ¹. Οἱ πεπειραμένοι ἐκεῖνοι ἀρχηγοὶ ἔτυχον ἀξίας λόγου βοήθειας παρὰ τῶν ἡγετῶν τῆς σικελικῆς φατρίας, παρὰ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οἵτινες ἐξώρμησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὅπως δηλώσωσι τὸ ἐν διασπάσει εὐρισκόμενον δουκάτον, παρὰ τοῦ κόμιστος τοῦ Κομβερσάνου, ὅστις φαίνεται ἐπιχειρήσας τότε δευτέραν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων. Οὐχ ἦττον δ' ἐβοήθησαν αὐτοὺς καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι ἀντιζηλῖαι τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, αἷς ὑπέθαλπεν ἡ χαρακτηριστικὴ ἐπιθυμία τῶν Ἀθηναίων νὰ ποβῶσιν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν πρωτείων τῶν Θηβῶν. Ἐν Βοιωτίᾳ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο περιῆλθον τὰ κάστρα εἰς τοὺς ἐκ Να ἀρρας ιυχοδιώκτας. Τὸ ὠραῖον κάστρον τῆς Λεβαδείας, ὅπερ ἔτι καὶ σήμερον διασώζει τὴν ἀνάμνησιν τῶν Καταλωνίων αὐτοῦ κερῶν, εἶχε προδοθῆ ὑπὸ Ἑλληνας ἐκ Δυρραχίου, καὶ ἡ πρωτεύουσα εἶχε παραδοθῆ ὑπὸ δύο Ἰσπανῶν προδοτῶν. Ἀλλὰ τὸ φρούριον τῶν Σαλώνων ἀντέσχεν εἰς τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν, καὶ ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν τοῦ φρουράρχου αὐτῆς Ῥωμαίου de Bellarbe καὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ πάντοτε προθύμου νοταρίου Δημητρίου Ῥένδη διεσώθη, ματαιωθεῖσάν τῶν μηχανορραφιῶν μικροῦ στίφους δυσηρεστημένων. Αἱ σοβαραὶ αὐταὶ ἀποτυχίαι παρέλυσαν τὴν ὁρμὴν τῶν ἐκ Ναββάρρας μαχητῶν. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι εἶχε θορυβήσει ἀπαντίας τοὺς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις μικροὺς δυνάστας, καὶ οἱ Ναβαρραῖοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁπόθεν μετὰ δύο περίπου ἔτη ἐξεδιώχθησαν ὀριστικῶς. Ἐκεῖθεν δὲ προεχώρησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἴδρυσαν ἡγεμονίαν κατ' ὄνομα μὲν χάριν τοῦ Ἰακώβου de Bauk, πράγματι δὲ χάριν ἑαυτῶν.

Οἱ λαοὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Σαλώνων, ὧν ἡ πίστις πρὸς τὸ στέμμα τῆς Ἀραγωνίας εἶχε σώσει τὰ δουκάτα, ἐνόησαν τελείως τὴν σημασίαν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καὶ εἶχον ἀπόφασιν νὰ τύχωσιν ἀμοι-

¹ B u b i ó y L i u c h Ἰὼς Navarros en Grecia σ. 309 σημ. 2. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ ἐπωνύμου τοῦ Σουπεράνου ἐκ τῆς λέξεως boit σημαίνουσης τὸν νόθον, εἶνε πολὺ πιθανωτέρα τῆς τοῦ D u c a n g e ἐν ταῖς σημειώσεσιν εἰς τὸν Κί ν ν α μ ο ν (ἐκδ. Β ό ν ν η ς σ. 392), λέγοντος, ὅτι ἐκαλεῖτο οὕτως ἐπειδὴ ὁ μέλας Πρίγκιψ τῆς Ἀγγλίας εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν τὴν αὐτονομίαν τῶν Βορδιγάλλων (Bordeaux).

βῆς ἐπ' αὐταῖς. Διὸ αἱ κοινότητες ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἐκείνων ὑπέβαλον εἰς τὸν βασιλέα Πέτρον αἰτήσεις, καὶ αἱ διομολογήσεις ἐκείναι συνταχθεῖσαι ἐν καταλωνικῇ διαλέκτῳ, διεσώθησαν εὐτυχῶς ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βαρκελώνος. Ἀμφότεραι δ' αἱ διομολογήσεις, αἱ τε τῶν Ἀθηνῶν καὶ αἱ τῶν Σαλώνων, ἀνακρέρονται καὶ εἰς ζητήματα προσωπικά, αἰτήσεις περὶ ἀπονομῆς προνομίων, γαιῶν καὶ τιμῶν εἰς ἓνα ἢ εἰς ἄλλον πιστὸν ἄνδρα, κυρίως δὲ εἰς τὸν πιστότατον τῶν ὑπηκόων τοῦ βασιλέως, τὸν Δημήτριον Ῥένδην. Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς Φραγκοκρατίας οὐδεὶς Ἕλληνα εἶχε διακριθῆ ἐπὶ τοσοῦτον ὅσον ὁ πρόθυμος εἰς παροχὴν ὑπηρεσιῶν ἐκεῖνος νοτάριος, ὅστις τότε ἔλαβεν ἐκτεταμένους ἀγρούς, κτήματα καὶ δουλοπαροίκους ἐν τε τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ Βοιωτίᾳ. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς αἰτήσεσι περιλαμβάνοντο καὶ ὄροι γενικωτέρου χαρακτῆρος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέβαλον εἰς τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν τῶν Θηβῶν τὴν πρόσκλησιν περὶ συνεχίσεως τῆς ἀρτίως κτηθείσης αὐτονομίας αὐτῶν καὶ περὶ ἀδείας τοῦ κληροδοτεῖν τὰς κτήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς παροίκους εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἄλλ' ἀμφότεραι αὗται αἱ παρακλήσεις ἀπερρίφθησαν διαρρήδην. Ὁ βασιλεὺς Πέτρος ἀπήντησεν εἰς τοὺς ὑποβαλόντας τὴν αἴτησιν, ὅτι ἐσκόπει νὰ διοικήσῃ τὸ δουκάτον ὡς ἀδιαίρετον ὅλον καὶ ὅτι οὐδεὶς λόγος ἰδύνατο νὰ γείνη περὶ αὐτοδιοικήσεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπέμνησε δὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅτι οἱ Καταλώνιοι ἀπετέλουν μόνον μικρὰν φρουρὰν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὅτι, ἂν ἡ ἁγία ἐκκλησία ἀπέβαινε κυρία τῶν κτήσεων αὐτῶν, οὐδεὶς ἤθελεν ἀπομείνει ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν χώραν. Πρὸς τούτοις δὲ παρετήρησεν, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις δὲν εἶχόν τι τὸ βαρὺ, ἐπειδὴ ὁ νόμος τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ ὁ τῶν βασιλείων αὐτῶν, τῶν τῆς Μαῖορικῆς καὶ τῆς Βαλεντίας. Καὶ ἦτο μὲν πρόδηλος ἡ ὀρθροφροσύνη τῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλέως ἐν ταῖς ἰδιαιτέροις περιστάσεσι τῆς πολιτείας τῶν Καταλωνίων, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὕτη δεικνύει τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας, δύναμιν, ἣν σπανίως συναντῶμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος.

Πάντων τῶν δουκῶν τῶν ἀρχάντων τῶν Ἀθηνῶν ὁ Πέτρος Δ' ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐκφρασθεὶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ παιητικὸς μονάρχης, ὅστις ἦτο αὐτὸς καὶ τρουβαδοῦρος καὶ χρονογράφος, ἐχαρακτήρισεν εὐγλώττως τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον βράχον ὡς «τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρχόντων κειμηλίων

καὶ τοιοῦτον οἷον μάτην ἴθελον μιμηθῆ ἅπαντες ὁμοῦ οἱ βασιλεῖς τῆς χριστιανωσύνης». Εἶχεν ἀναντιρρήτως ἀκούσει ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ ἐπισκόπου τῶν Μεγάρων Boyl ὅστις εἶχεν ὑπάρξει ἐξημέριος τοῦ εὐκτηρίου τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάρῳ τοῦ διοικητοῦ, περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων μέχρως ἐκείνου τοῦ χρόνου ὡς τὸ πλεῖστον ἀπαραφθόρων κτιρίων, ἅτιν' ἄριστα ἐγίνωσκεν ὁ ἐπίσκοπος ἐκεῖνος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἔρρονοι, ὅτι δώδεκα ὀπλῆται ἤρχουν πρὸς ἄμυναν τοῦ φραεινοταίτου ἐκείνου κειμηλίου τοῦ στέμματος αὐτοῦ.

Ὁ Πέτρος τότε ἔπραξε πᾶν τὸ δυνατόν ὅπως ἐπανορθώσῃ τὰ δεινὰ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Διέταξε γενικὴν ἀμνηστίαν ὑπὲρ πάντων τῶν κατοίκων τῶν δουκάτων καὶ ἐπεδαψίλευσεν ἀμοιβὰς εἰς πιστὰς πόλεις καὶ εἰς ἀφωσιωμένους ἄνδρας. Ἡ Λεβάδεια, ἣτις ἐξηκολούθει οὔσα κατὰ τὴν καταλωνικὴν περίοδον πόλις προνομιοῦχος, οὐ μόνον ἔτυχεν ἐπικυρώσεως τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπέβη ἔδρα τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἑλλάδι. Ὡφείλετο δὲ αὕτη ἡ τιμὴ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἐφυλάσσετο τότε ἡ κάρα τοῦ ἁγίου. Τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον διὰ τὴν μέλλουσαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ὁ βασιλεὺς παρεχώρησεν ἀπαλλαγὴν φόρων ἐπὶ δύο ἔτη εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀλβανούς ὅσοι ἔμελλον νὰ ἔλθωσι καὶ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τοῖς ἠρειμωμένοις δουκάτοις. Τοῦτο δ' ὑπῆρξεν ἡ ἀοχὴ τῆς ἀλβανικῆς ἐκείνης ἐποικίσεως ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἣς πολλὰ ἴχνη διαμένουσιν ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ πληθυσμῷ καὶ ταῖς τοπωνυμίαις τῆς χώρας.

Ἄλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἐποικοὶ ἤλθον παρὰ πολὺ ἀργὰ καὶ δὲν ἠδύναντο πλεόν νὰ σώσωσι τὴν καταλωνικὴν κυριαρχίαν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ ἀπὸ τῶν διχορύφων Μεγάρων ὁ Νέριος Ἀτζαϊώλης, ὁ τυχάρπαστος Φλωρεντῖνος, εἶχεν μετὰ προσοχῆς ἐπιτηρήσει ἀγρύπνως τὴν ταχεῖαν διάλυσιν τῆς ἰσχύος τῶν Καταλωνίων. Ἡτένιζε χώραν ἐξησθενημένην ὑπὸ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ξένης ἐπιδρομῆς. Ἐγίνωσκεν, ὅτι ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι δούξ ἔζη ἐν τῷ ἔξωτερικῷ, ἀπορροφώμενος ὑπὸ πολλῶν υποθέσεων σπουδαίων. Ἐβλεπε τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ δουκὸς ἀνακαλουμένους εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἢ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐν ᾗ οἱ ἀρχαῖοι οἴκοι τῶν ἡμερῶν τῆς κατακτήσεως εἶχον σχεδὸν ἐπ' ἴσης ἐκλίπει ἢ οἱ ἐκ Γαλλίας, οὓς εἶχον ἐξώσει. Ἦτο ἀνὴρ δραστήριος, ἄνευ δισταγμῶν, ἄνευ φόβου, καὶ ἀπεφάσισε

νά πλιξή. Μισθώσας γαλέραν ἐκ τοῦ βενετικοῦ ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης ναυστάθμου ἐπὶ τῷ προσχήματι, ὅτι ἔμελλε νὰ σαρώσῃ Τούρκους πειρατὰς ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, συνήθρῳσε μέγα σῶμα ἰππέων καὶ ἐπεζήτησεν ἀφορμὴν ἀναμίξεως. Εὐκαιρίαν δὲ καταλύσεως τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν παρέσχεν ἡ ὑπερφροσύνῃ εὐγενοῦς δεσποίνης. Καὶ δὴ ὁ Νέριος ἐζήτησε παρὰ τῆς χήρας κομίσεως τῶν Σαλώνων νὰ ἐκδώσῃ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πέτρον Σαρακηνόν, γόνον οἴκου ἐκ τῆς ἰταλικῆς Σιένης, ἀπὸ μακροῦ ἐγκαταστημένου ἐν Εὐβοίᾳ. Ἡ κόμισσα, εἰς ἣς τὰς φλέβας ἔρρεε τὸ αὐτοκρατορικὸν αἷμα τῶν Καντακουζηνῶν, ἀπέρριψε μετὰ περιφρονήσεως τὴν πρότασιν τοῦ φλωρεντίνου τραπεζίτου, καὶ ἐμνήστευσε τὴν θυγατέρα μετὰ Σέρβου ἡγεμονίσκου τῆς Θεσσαλίας. Φράγχοι τε δὲ καὶ Ἕλληνες ἐν Σαλώνοις ἠγανάκτησαν ἐπὶ τῇ κηδεστίᾳ ἐκείνῃ μετ' ἀνδρὸς Σλάβου. Οἱ ἔλπει τοῦ Νερίου ἐπέδραμον τὴν κομιτείαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δουκάτου, ἡ δὲ γαλέρα αὐτοῦ ἔπλευσε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ δὲ Καταλώνιοι, στερούμενοι ἡγέτου, ἐπειδὴ ὁ γενικὸς ἐπίτροπος εἶχεν ἀπέλθει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, δὲν ἀντέταξαν ἀντίστασιν ἀξίαν λόγου, μόνον δὲ ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὀλίγα ἄλλα κάστρα ἀντέσχον. Μάτην ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας ἀπέστειλε τὸν Πέτρον de Rau, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν. Ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀξιωματικός, ὁ τελευταῖος ἐκ Καταλωνίας φρούραρχος τῆς ἐνδοξαίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀκροπόλεων, ὑπερησπίσθη τὸ κάστρον τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ δώδεκα μῆνας καὶ ὑπερέκεινα, ἕως τῆ 2 Μαΐου 1388 παρεδόθη καὶ τοῦτο εἰς τοὺς Φλωρεντίνους. Μάτην, ὡς τελευταία ἐλπίς, προσεφέρετο τὴν 22 Ἀπριλίου εἰς τὴν Κόμισσαν τῶν Σαλώνων, εἰς τὴν ἡδύνατο αὐτὴ νὰ τὸ σώσῃ¹. Μάτην ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας ὑπέχθη εἰς τοὺς συνδίκους τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἐπισκεφθῇ «μέρος τοῦ βασιλείου αὐτοῦ οὕτως ὀνομαστὸν» καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἔπεμπε στόλον, ἵνα «καταισχύνῃ τοὺς ἐχθρούς». Δὲν γινώσκομεν, ἂν ὁ στόλος οὗτος ἔφθασέ ποτε· ἀλλ' ἂν πράγματι κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἡ ἀφίξις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀναφελής. Καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας ἐθεράπευον τὴν ματαιοφροσύνῃν αὐτῶν διορίζοντες γενικὸν ἐπίτροπον ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἢ καὶ δοῦκα, ἀπὸ δὲ ποτε καὶ

1. Rubio in *Anuari de l' Institut*, 1917), 253.

ἐξήγειρε θόρυβον ἐν Ἀθήναις τὸ ἄγγελμα ἐκστρατείας. Ἀλλ' ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ εἶδησις προήρχετο ἀπλῶς ἐκ τῆς συνήθους κομπορημοσύνης τῶν Καταλωνίων. Ἡ σημαία τῆς Ἀραγωνίας οὐδέποτε πλέον ἐκυμάτισε καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τὸ δουκᾶτον περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀιζαΐώλας.

Ἡ μεγάλη Ἐταιρεία τῶν Καταλωνίων ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ἀττικῆς γῆς μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος μεθ' ἧς καὶ ἡ βροχὴ ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ αὐτῆς ἐδάφους. Καθ' ἃ οἱ Βουργούνδιοι αὐτῶν προκάτοχοι, οἱ τυχοδιῶκται ἐκεῖνοι μαχηταί, κατέκτησαν, ἀλλὰ δὲν ἐρριζώθησαν ἐν τῇ χώρᾳ. Καὶ τινες μὲν αὐτῶν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σικελίαν, περὶ τινῶν δ' αὐτῶν, ὡς περὶ τοῦ Ballester, τοῦ τελευταίου Καταλωνίου ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἀθηνῶν, γίνεται λόγος ὡς διατριβόντων ἐν Καταλωνίᾳ· ἄλλοι δέ, ὧν μεταξὺ οἱ δύο κλάδοι τοῦ οἴκου τῶν Φαδρίγων, ἐξηκολούθησαν διαμένοντες ἐπὶ τινα χρόνον ὁ μὲν ἐν Σαλώνοις, ὁ δ' ἐν Αἰγίνῃ, ὅπου εὐρίσκομεν τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν, τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου Καοπένα, ἄρχοντας μέχρι τοῦ 1451. Ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου ἐξηγεῖται ἡ καύχησις ἐκείνη πολὺ μεταγενεστέρου Καταλωνίου συγγραφέως τοῦ Rena y Fagel, καθ' ἣν οἱ συμπολίται αὐτοῦ διετήρησαν τὴν ἀρχαίαν αἰγλήν· αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἐκεῖσε δὲ οἱ Καταλώνιοι μετήνεγκον τὴν κίραν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐκεῖθεν ἀνεκομίσθη αὕτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Μείζονος (San Giorgio Maggiore) ἐν Βενετίᾳ, ὅτε οἱ Βενετοὶ διεδέχθησαν τοὺς Καοπένα ὡς δυναστὰς τῆς Αἰγίνης. Καὶ τὴν σήμερον δ' ἔτι εὐγενῆς τις οἰκογένεια τῆς Ζακύνθου φέρει τὸ ὄνομα Καταλιᾶνος, καὶ ἐν Θήρᾳ ὑπάρχουσα τρεῖς οἴκοι καταγωγῆς ἰσπανικῆς, οἱ τῶν Δακορώνα, Δεκιγάλα, καὶ Δελένδα, εἰς οὓς ἀνῆκεν καὶ ὁ καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν δὲ τῶν κάστρων τῶν Σαλώνων, τῆς Λεβαδείας καὶ τῆς Λαμίας καὶ τῆς σειρᾶς τῶν πύργων μεταξὺ Λεβαδείας καὶ Θηβῶν λείψανον τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς τῶν Καταλωνίων εἶνε ἡ περίεργος τοιχογραφία τῆς Θεοτόκου βρεφοκρατούσης ἡ εὐρισκομένη σήμερον ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μουσεῖῳ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ προερχομένη ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ πλησίον τῆς Πύλης τῆς Ἀγορᾶς. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τοὺς προκατόχους δὲν ἔκοψαν οἱ Καταλώνιοι νομίματα, καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς αὐτοὺς δὲν εἶχον ἐν μέσῳ αὐτῶν

αὐλὴν, ἥτις νάγάγη εἰς χλιδὴν καὶ λεπτότητα ἡθῶν. Ἄλλ' οὐχ ἦττον καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Καταλωνίων ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις ποιά τις παιδείσις. Ἐπιμελής Ἀθηναῖος ἱερεὺς ἀντέγραψεν ἔργα ἰατρικά, καὶ γίνεται λόγος περὶ βιβλιοθηκῶν ἀνηκουσῶν εἰς τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους Σαλώνων καὶ Μεγάρων.

Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ μακρὸν ἀνεμιμνήσκοντο μετὰ τρόμου τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων. Ἑλληνίς κόρη ἐν τινὶ μεσαιωνικῷ ἱσμητι δεῖται, ὅπως ὁ ἀπατήσας πέσῃ ἰσὲς Καταλάνου χέρια. Καὶ πρὸ μᾶς δ' ἔτι γενεᾶς τοῦ ὀνόματος τῶν Καταλωνίων ἐγένετο χοῆσις ἐπὶ ἐξυβρίσει ἐν Ἀττικῇ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Μεσσηνίᾳ, Ἀρκωνικῇ καὶ Τριπόλει. Ἄλλ' οὐχ ἦττον, καθ' ἃ εἶδομεν, οἱ Ἕλληνες οὐδὲ δάκτυλον ὑψωσαν, ὅπως βοηθήσῃσι τὴν παλινόρθωσιν τῶν Γάλλων, ὅτε οὗτοι ἠδύναντο νὰ προσδοκίῃσιν τὴν ἀνάκτησιν τοῦ δουκάτου, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἔχομεν διάφορα παραδείγματα Ἑλλήνων παρεχόντων ἐξοίρετον βοήθειαν εἰς τοὺς Καταλωνίους ἐναντίον τῶν Ναβαρραίων. Καὶ ὑπῆρξαν μὲν πιθανῶς τραχύτεροι τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἢ δυσσημία αὐτῶν προῆλθε πρὶν ἢ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ ἔγειναν ἐπιφυλακτικώτεροι καὶ ἀνεκτικώτεροι εἰθὺς ὡς ἀπέβησαν ἄξιοι ὑπολήψεως. Ἐν δὲ ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις εὖρον θαυμαστάς καὶ ἀπολογητάς μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν συμπολιτῶν, οἵτινες καυχῶνται δικαίως ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ ὀνομαστοτάτη τῶν πόλεων τοῦ κόσμου διωκίθη ἐπὶ δύο γενεᾶς ὑπὸ τῶν γόνων τῆς Καταλωνίας, ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾗ οὐδὲν στερεῖται ἐνδιαφέροντος, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ δικαίωμα νὰ κατέχωσι θέσιν.